

УДК 631.162(477)

Бурковська А. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Жигало В. І., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті визначено і узагальнено сучасне тлумачення сутності фінансових результатів. Досліджено особливості сільськогосподарського виробництва, які впливають на процес бухгалтерського обліку фінансових результатів. Запропоновано напрями удосконалення для покращення фінансових результатів, розглянуто особливості визначення фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Визначено показники, що характеризують рівень ефективності підприємства. Наголошено на важливому значенні аналізу фінансових результатів з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, збиток, доходи, витрати, економічний зміст фінансових результатів, сільськогосподарське підприємство.

Бурковская А. В., кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

Жигало В. И., соискатель высшего образования учетно-финансового факультета, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

ЕКОНОМІЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЛЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

В статье определено и обобщенно современное толкование сущности финансовых результатов. Исследованы особенности сельскохозяйственного производства, которые влияют на процесс бухгалтерского учета финансовых результатов. Предложены направления усовершенствования для улучшения финансовых результатов, рассмотрены особенности определения финансовых результатов сельскохозяйственных предприятий. Определены показатели, характеризующие уровень эффективности предприятия. Отмечено важное значение анализа финансовых результатов с целью принятия эффективных управленческих решений.

Ключевые слова: финансовые результаты, прибыль, убыток, доходы, расходы, экономическое содержание финансовых результатов, сельскохозяйственное предприятие.

Burkovs'ka Alla, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Zhygalo Veronika, Higher Education Learners of Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

ECONOMIC ESSENCE OF FINANCIAL RESULTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES ACTIVITY OF UKRAINE

Introduction. *In modern conditions, the agrarian sector of Ukraine's economy and its further development remains in a fragile situation and needs global influence and intervention to improve performance. Under these conditions, connected with the difficult economic situation in the country, the low level of bank lending of economic agents of the agrarian sector, lack of competitiveness and the low level of innovation in the enterprises of the agrarian sector, there is the issue of the performance of the production and economic activity of data sub-objects of management.*

The purpose of the existence and development of an economic entity is to obtain an enterprise with a positive financial result that will satisfy the needs of their owners. It is profit that is an important incentive for business entities to effectively use available labor, material, and financial resources.

Purpose. *The purpose of this work is a direct study of the concept of the essence of the theoretical, economic and social aspects of evaluating the financial results of the business entities, as well as the definition of appropriate methods for evaluating financial results and considering the main features of their analysis in agricultural production.*

Results. *As a result of the research of this issue, the essence of the concept of profit as an economic category was formed and analyzed, the evolution of the methods of analysis of financial results of economic entities was explored, proposals were made for improving the use of financial results of agricultural enterprises' activity, and indicators characterizing the level of enterprise efficiency were determined.*

Conclusions. *Hence, profit is a general economic category. It represents a part of the income of a particular production company, obtained under the influence of internal and external factors and the level of development of entrepreneurship, it is the difference between the income received as a result of economic activity and the costs incurred by the enterprise in the process of obtaining these revenues. Profit is used to realize the process of expanded reproduction and satisfy the interests of owners of enterprises, employees, investors and the state.*

Income from agricultural activity is an increase in economic benefits, directly in the form of the receipt of assets derived from separation from a biological asset intended for sale and a reduction in liabilities that result in an increase in equity for the reporting period, as well as create an economic basis for covering all types of current expenses. The natural and climatic conditions also have an important impact on these benefits.

It is practically impossible to highlight and reveal the entire essence of the economic content of financial results in one integral one. After all, every point of view explains a certain aspect of the concept of financial results and deserves attention. But one can conclude that the comparison of incomes with expenditures in a certain period reveals the general economic content of financial results.

Keywords: *financial results, profit, loss, incomes, expenses, economic content of financial results, agricultural enterprise.*

JEL Classification: *Q01, Q14, Q18.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах аграрний сектор економіки України та подальший його розвиток залишається в нестабільному становищі та потребує глобального впливу та втручання задля покращення результативних показників діяльності. За даних умов, пов'язаних зі складним економічним станом в країні, низького рівня банківського кредитування суб'єктів господарської діяльності аграрної сфери, недостатньої конкурентоспроможності та малого рівня впровадження

інновацій в підприємства аграрного сектору, важливого значення набуває питання результативності виробничо-господарської діяльності даних суб'єктів господарювання.

В основу результативної діяльності аграрних підприємств входять саме фінансово-економічні показники, які характеризують матеріальний стан аграріїв та дають точне уявлення про потенціал їхнього подальшого розвитку. Результати фінансового характеру підприємства являють собою основний підсумковий показник, який демонструє результат діяльності та шляхи усунення можливих недоліків та прорахунків.

Утворення фінансових результатів підприємств аграрної сфери загалом відбувається безпосередньо за рахунок їх операційної діяльності, яка в свою чергу формується саме із сільськогосподарського виробництва та реалізації. Саме тому основним і дуже важливим є питання формування фінансових результатів сільськогосподарської діяльності аграрного підприємства, як для власників, так і для держави загалом. Однозначно фінансові результати прямо впливають на стабільність, фінансову незалежність та здатність до розширеного відтворення в аграрних підприємствах. Однак питання економічного змісту фінансових результатів й досі залишається неоднозначним.

Важливим є те, що характер та особливості аграрного виробництва, мають досить суттєвий вплив на поняття економічного змісту фінансових результатів сільськогосподарської діяльності. Тобто визначення фінансового результату від сільськогосподарської діяльності підприємства має свою галузеву специфіку, що підвищує актуальність даного питання.

Метою існування та розвитку будь-якого суб'єкта господарювання є отримання підприємством позитивного фінансового результату, що буде задовольняти потреби їх власників. Саме прибуток є важливим стимулом для суб'єктів господарювання задля ефективного використання наявних

трудових, матеріальних та фінансових ресурсів.

Рівень прибутку, який отримує підприємство від господарської діяльності, буде основним відображенням всіх виробничогосподарських дій та процесів, які відбулись під час його функціонування. Фінансовий результат є насамперед кількісною та якісною умовою ефективного використання показників, пов'язаних з технологіями, продуктивністю праці, рівнем виробничих затрат на виробництво та менеджментом на підприємстві.

Основою фінансового та економічного розвитку стабільності суб'єкта господарювання, за наявності конкуренції, є переважно підтримка підприємством фінансової незалежності, яка є гарантом позитивного фінансового результату діяльності, тобто прибутком.

На формування фінансово-господарських результатів підприємства впливає велика кількість суспільно-економічних показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності категорії фінансових результатів займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, відомі вчені та економісти: П. Й. Атамас [6], В. Г. Білик [7], Л. О. Дорогань [9], А. П. Дорошенко [9], Т. В. Йолтухівська [8], В. Г. Лопатовський [8], В. П. Мазур [5], О. В. Олійник [4], А. Сміт [3], Н. Б. Фірко [2]. Але дані науково-практичні дослідження вимагають більш поглибленого вивчення з метою уточненого трактування економічного змісту фінансових результатів та їх формування. Однак, велика кількість теоретичних і практичних питань залишаються невирішеними.

Формулювання цілей дослідження. Метою даної роботи є безпосереднє дослідження поняття сутності теоретичних, економічних та соціальних аспектів оцінки фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання, також визначення відповідних методик для оцінки фінансових результатів та розгляду основних особливостей їх аналізу в умовах сільськогосподарського виробництва.

Задля досягнення поставленої мети необхідно визначити зміст дослідження, який в свою чергу призводить до вирішення пов'язаних з ним задач:

– дослідити сутність поняття прибутку як економічної категорії та його значення на сучасному етапі розвитку економічних відносин з метою визначення методологічної бази для дослідження фінансових результатів у сільськогосподарських підприємствах;

– дослідити та проаналізувати еволюцію розвитку методик аналізу фінансових результатів сільськогосподарських підприємств, дати оцінку та визначити шляхи їх удосконалення;

– розробити та висунути пропозиції щодо покращення використання фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств;

– здійснити аналіз економічного змісту фінансових результатів та прояснити поняття фінансових результатів сільськогосподарської діяльності;

– зробити порівняння підходів до трактування поняття економічного змісту фінансових результатів, виявити основні відмінності, переваги та недоліки їхнього застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальноекономічним поняттям фінансових результатів є саме кінцевий результат діяльності підприємства за звітний період, який виражається прибутком або збитком, відображається у фінансовій звітності і визначається послідовно розрахунковим способом з урахуванням усіх видів доходів і витрат, отриманих у процесі здійснення господарських операцій [1].

Із сучасним розвитком ринкових та економічних відносин і переходом обліку на міжнародні стандарти постає необхідність в удосконаленні класифікації доходів підприємства. Згідно із класифікацією, розглянутою та проаналізованою вітчизняними вченими, доходи за відношенням до балансу поділяються на капіталізовані і некапіталізовані; за еластичністю – змінні, постійні; за звітним періодом – минулі, поточні, майбутні; за визнанням – нараховані, отримані тощо [2].

До типової класифікації доходів, доцільно ввести ряд додаткових класифікаційних ознак і прийняти це як підставу для їх відображення в системі бухгалтерського обліку (рис.1).

Рисунок 1 — Розширена класифікація ознак доходів підприємств

Джерело: побудовано за даними [2];

Дана класифікація дозволить поглибити аналіз формування доходів за джерелами їх надходження.

Сутність поняття доходу від сільськогосподарської діяльності потребує уточнення, оскільки при цьому має враховуватися збільшення саме економічних вигод у вигляді надходження активів, одержаних у результаті відокремлення від біологічного активу, призначених для продажу і зменшення зобов'язань, які призводять до збільшення власного капіталу за звітний період, а також утворюють фінансово-економічну основу для покриття поточних витрат. Суттєвий вплив на дані вигоди мають природно-кліматичні умови.

Суть фінансових результатів в загальноекономічному розумінні являє собою результат порівняння доходів звітного періоду з витратами. Також, доходи можна прирівняти до споживчої вартості виробленої продукції, а витрати – з фактичною їхньою вартістю.

Переважає більшість вчених появу поняття «прибутку» зараховують до часів початкових форм капіталу та виникнення товарного виробництва.

Представники класичної економічної школи – відомі англійські економісти У. Петті, А. Сміт і Д. Рікардо – трактували прибуток, як особливу категорію фінансових результатів, та досліджували його у взаємозв'язку з процесом накопичення капіталу та факторами багатства суспільства. Вони вважали джерелом прибутку не кругообіг, а виробництво. А. Сміт [3] стверджував, що першоджерелами будь-якого доходу є заробітна плата, прибуток і рента. А. Сміт вказує, що праця визначає вартість не тільки її ціни, а й прибутку та ренти.

Д. Рікардо продовжив теорії А. Сміта, він стверджував, що прибуток і заробітна плата є складовими вартості, а не її джерелами, а сама вартість створюється працею. Д. Рікардо пов'язує прибуток із заробітною платою, стверджуючи, що її зростання веде до зменшення прибутку і навпаки [4].

Спираючись на досягнення класичної школи, неокласична теорія прибутку, що склалася під впливом теорії граничної корисності і у концепції трудового капіталу, мала подвійне тлумачення. За дослідженнями Мазура В. П. [5], Л. Вальрас та Дж. Б. Кларк визначали прибуток як винагороду, ціну одного виробничого фактору – капіталу, при цьому не приймаючи до уваги інші важливі фактори такі, як земля та праця. Інше трактування прибутку класичною школою полягало у його розгляді, як комплексного доходу усіх задіяних виробничих факторів.

Переважно, звертаючи увагу на вищевказані тлумачення вчених, розвивалися та поширювалися всі наступні дослідження у сфері трактування економічного змісту фінансових результатів.

Не менш цікавими є погляди П. Й. Атамаса [6] на теорію трудового доходу, яку висунув економіст ХХ ст. А. Маршал. Дана теорія посилається на існування певної групи працюючих поряд з робітниками. Головною функцією підприємців є організаторська, а прибуток трактується як винагорода підприємців поряд із заробітною платою працівників. Тобто прибуток становить оплату підприємницької функції.

Розглядаючи наукові вчення В. Г. Білика [7], можемо звернути увагу на вагомий внесок який вніс видатний німецький вчений К. Маркс, він розкрив поняття додаткової вартості. Ця вартість створюється працею найманих працівників понад вартість робочої сили, а джерелом прибутку, є додатковий продукт, який створюється у процесі виробництва та реалізується в сфері обігу. К. Маркс вважав, що перетворення новоствореної додаткової вартості у вартісний показник прибутку, як перевищення суми від продажу товару над витратами на його виробництво, неможливе без сфери обігу. Сутність прибутку німецький економіст трактував у розрізі джерел створення суспільного продукту: спожиті засоби, необхідна і додаткова праця.

Значна кількість економістів виділяють ряд функцій фінансових результатів, як стимулювання ризику та виправлення помилок. Показник фінансового результату найкраще відображає вигідні види діяльності

підприємства і слугує поштовхом до інвестування у такі види діяльності. Зазначені підходи до трактування економічного змісту фінансових результатів узагальнені в табл.1.

Таблиця 1 Підходи до трактування економічного змісту фінансових результатів різними економічними школами

Назва економічної школи	Підхід до трактування економічного змісту фінансових результатів
Меркантилістична	Фінансові результати, які проявляються у вигляді прибутку, формуються в сфері обігу та торгівлі, які є джерелом багатства.
Фізіократична	Прибуток, як основна форма фінансових результатів, виникає за рахунок природної родючості землі, тобто аграрне виробництво являється основним джерелом багатства.
Класична	Формування фінансових результатів відбувається в сфері виробництва, а прибуток, як заробітна плата і рента, є частиною вартості, яка в свою чергу створюється працею.
Неокласична	Подвійне трактування: з одної сторони фінансові результати формуються за рахунок капіталу та є ціною даного виробничого фактору, з іншої – формуються за рахунок комплексу всіх задіяних виробничих факторів.
Інституціоналістична	Фінансові результати формуються під впливом різних суспільних неекономічних інститутів (НТП, держава, соціальні групи, профспілки та ін.)
Теорія трудового доходу	Фінансовий результат (прибуток) є результатом діяльності і винагородою підприємця.
Марксистська	Додаткова вартість, яка створюється працею найманих працівників в процесі виробництва та реалізується через сферу обігу, є основним джерелом формування фінансових результатів.

Джерело: побудовано за даними [8]

У вітчизняній практиці аналізу фінансових результатів існують такі прийоми аналізу показників, які визначаються за інформацією фінансової звітності.

Оцінка, аналіз та прогнозування фінансово-економічних результатів діяльності є невід’ємною та дуже важливою складовою фінансового стану сільськогосподарського підприємства. До найважливіших показників, які характеризують результативність та прибуткову діяльність підприємства є рівень отриманого прибутку та рентабельність.

Аналіз і оцінка фінансових результатів підприємства здійснюється відповідно даних фінансової та статистичної звітності. Якість

аналізу фінансових показників звітності, насамперед залежить від компетенції керівництва, котре приймає управлінські рішення.

Під час аналізу фінансових результатів підприємства може використовуватися безліч прийомів, методів та моделей. Їх кількість та обсяги застосування залежать від конкретних цілей аналізу, оцінки та визначити їх завдання можна в кожному окремому випадку (табл. 2).

В залежності від того, наскільки якісно проведений аналіз фінансових результатів, визначено основні критерії та чинники, таким і буде подальший їх вплив на результативність діяльності підприємства.

Таблиця 2 Прийоми аналізу показників, які визначаються за інформацією фінансової звітності

Показники	Характеристика
Горизонтальний аналіз	Визначає абсолютні і відносні відхилення величин окремих видів фінансових результатів за звітний період, а також у динаміці за ряд років і дозволяє дати якісну характеристику виявлених змін.
Вертикальний аналіз	Передбачає вивчення показників структури фінансових результатів, тобто питомої ваги окремих видів доходів і витрат в загальному підсумку, а також оцінку змін, які відбуваються в структурі.
Трендовий аналіз	Визначення тренду за інформацією декількох періодів, тобто основної тенденції у динаміці показників фінансових результатів.
Аналіз відносних показників	Розрахунок відношень між окремими позиціями однієї або різних форм звітності, визначення взаємозв'язків між показниками.

Джерело: побудова за даними [9]

Висновки. Отже, прибуток – це загальноекономічна категорія. Він є частиною доходу підприємства, одержаного під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників та сфери розвитку підприємництва, і є різницею між доходами, які були отримані в результаті господарської діяльності, і витратами підприємства, що були понесені в процесі отримання цих доходів.

Прибуток від сільськогосподарської діяльності є збільшенням економічних вигод безпосередньо у вигляді надходження активів, отриманих в результаті відокремлення від біологічного активу, призначених для продажу і зменшення зобов'язань, які в результаті призводять до

збільшення власного капіталу за звітний період, а також створюють економічне підґрунтя для покриття всіх видів поточних витрат. Важливий вплив на ці вигоди також мають природно-кліматичні умови.

Висвітлити та виявити всю сутність економічного змісту фінансових результатів в одному цілісному понятті практично неможливо. Адже, всі погляди та думки пояснюють певний аспект поняття фінансових результатів та заслуговують на увагу. Але роблячи висновок, можна сказати, що зіставлення доходів із витратами в певному періоді розкриває загальноекономічний зміст фінансових результатів.

Література:

1. Поняття фінансових результатів та порядок їх формування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://vuzlit.ru/223705/teoretichni_osnovi_formuvannya_obliku_finansovih_rezultativ
2. Фірко Н. Б. Економічна суть та класифікація доходів підприємства: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Н. Б. Фірко. – Режим доступу : <http://masters.donntu.org/2013/iem/tihonovskaya/library/article3.pdf>.
3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Ленинград, 1935. – 112 с.
4. Олійник О. В. Формування фінансових результатів сільськогосподарського виробництва / О. В. Олійник // Економіка АПК. – 2003. – № 8. – С. 52-57.
5. Мазур В. П. Економічний зміст поняття фінансових результатів сільськогосподарської діяльності / В. П. Мазур // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 3. – С. 68-71.
6. Атамас П. Й. Прибуток: економічна суть, проблеми визначення та облікового відображення / П. Й. Атамас // Академічний огляд. – 2014. – № 1 (40). – С. 50-55.
7. Білик В. Г. Облік і відображення в звітності фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах реформування / В. Г. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – К. : Науково-дослідний економічний інститут, 2014. – Вип. 1. – С. 127-129.
8. Йолтухівська Т. В. Аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «фінансовий результат» / Т. В. Йолтухівська, В. Г. Лопатовський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 2. – С. 64-67.
9. Синькевич Н. І. Аналіз існуючих прийомів і методів фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання / Н. І. Синькевич, Т. М. Васишин // Бізнес Інформ. – 2014. – № 4. – С. 313-317.

References:

1. "The concept of financial results and the order of their formation", available at: https://vuzlit.ru/223705/teoretichni_osnovi_formuvannya_obliku_finansovih_rezultativ
2. Firko, N. B. (2013), "Economic essence and enterprise income classification: theoretical aspect", available at: <http://masters.donntu.org/2013/iem/tihonovskaya/library/article3.pdf>.
3. Smyt, A. (1935) "Study on the nature and causes of wealth of peoples", Lenynhrad, USSR.
4. Olijnyk, O. V. (2003) "Formation of financial results of agricultural production", *The Economy of Agro-Industrial Complex*, vol. 8, pp. 52-57.
5. Mazur, V. P. (2011), "Economic content of the concept of financial results of agricultural activities", *Oblik i finansy APK*, vol. 3, pp. 52-57.
6. Atamas, P. J. (2014), "Profit: economic essence, problem definition and accounting reflection", *Academic Review*, vol. 1 (40), pp. 50-55.
7. Bilyk, V. H. (2014), "Accounting and reflection in the reporting of financial results of agricultural enterprises in the conditions of reform", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 1, pp. 127-129.
8. Joltukhivs'ka, T. V. (2015), "Analysis of theoretical approaches to the definition of the concept of "financial result"", *Scientific journal Herald of Khmelnytskyi National University*, vol. 2. pp. 64-67.
9. Syn'kevych, N. I. (2014), "Analysis of existing methods and techniques of financial analysis of business entities", *Business Inform*, vol. 4, pp. 313-317.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License